

Archeologienota
Sint-Martens-Lennik (Lennik) – Brusselsestraat

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2018

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/86

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	15
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	15
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	22
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	26
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	29
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	30
3	Samenvatting	32
4	Bibliografie	33
4.1	Publicaties	33
4.2	Websites	33
5	Bijlagen	34
5.1	Archeologische periodes	34
5.2	Plannenlijst	34
5.3	Fotolijst	35

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018H157

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Lennik, Sint-Martens-Lennik, Brusselsestraat, Brusselsestraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 136192, 167034
- 136213, 166987
- 136144, 166968
- 136128, 167016

Kadastraal plan:

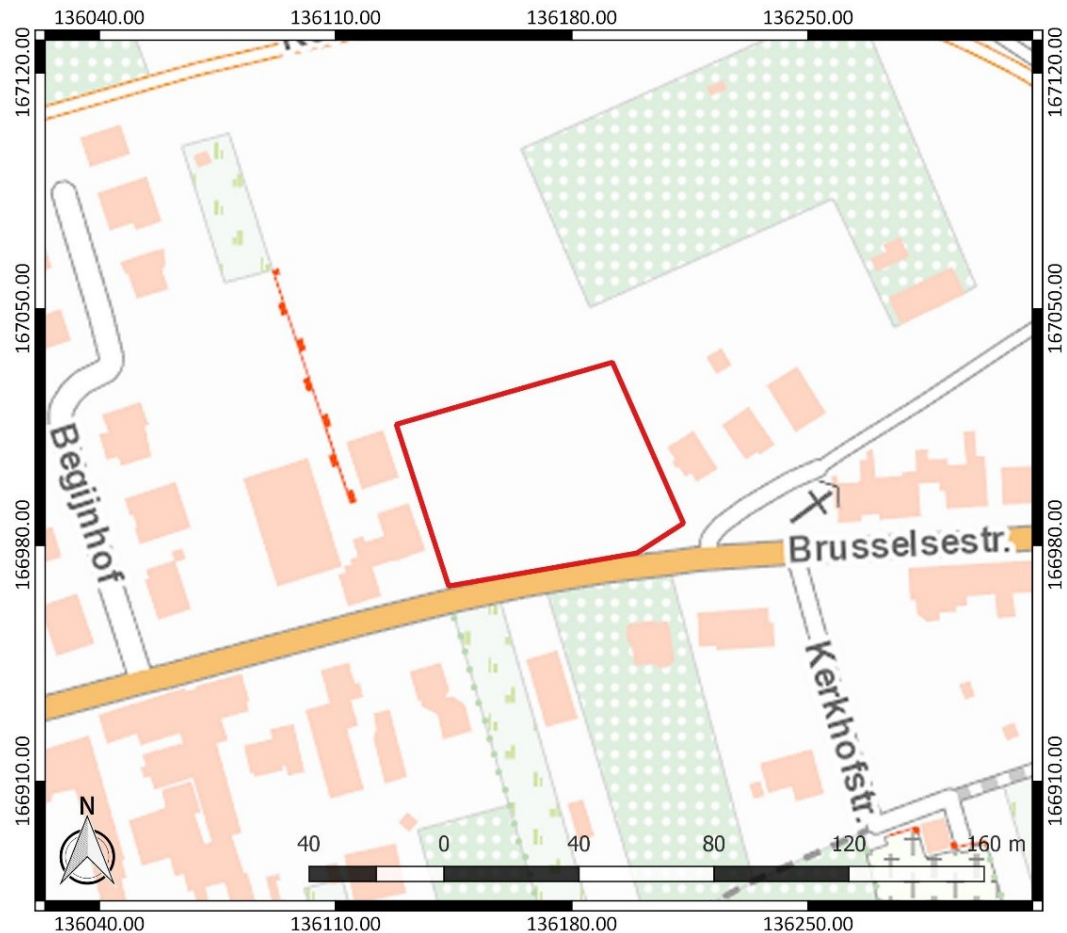

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Sint-Martens-Lennik (Lennik), Afdeling 2, sectie B, nummers 289c, 289d, 290b en 290c

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3711 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 20/08/2018 – 23/08/2018

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Er bevindt zich een verharding aan de rand van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart met aanduiding van de bestaande verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

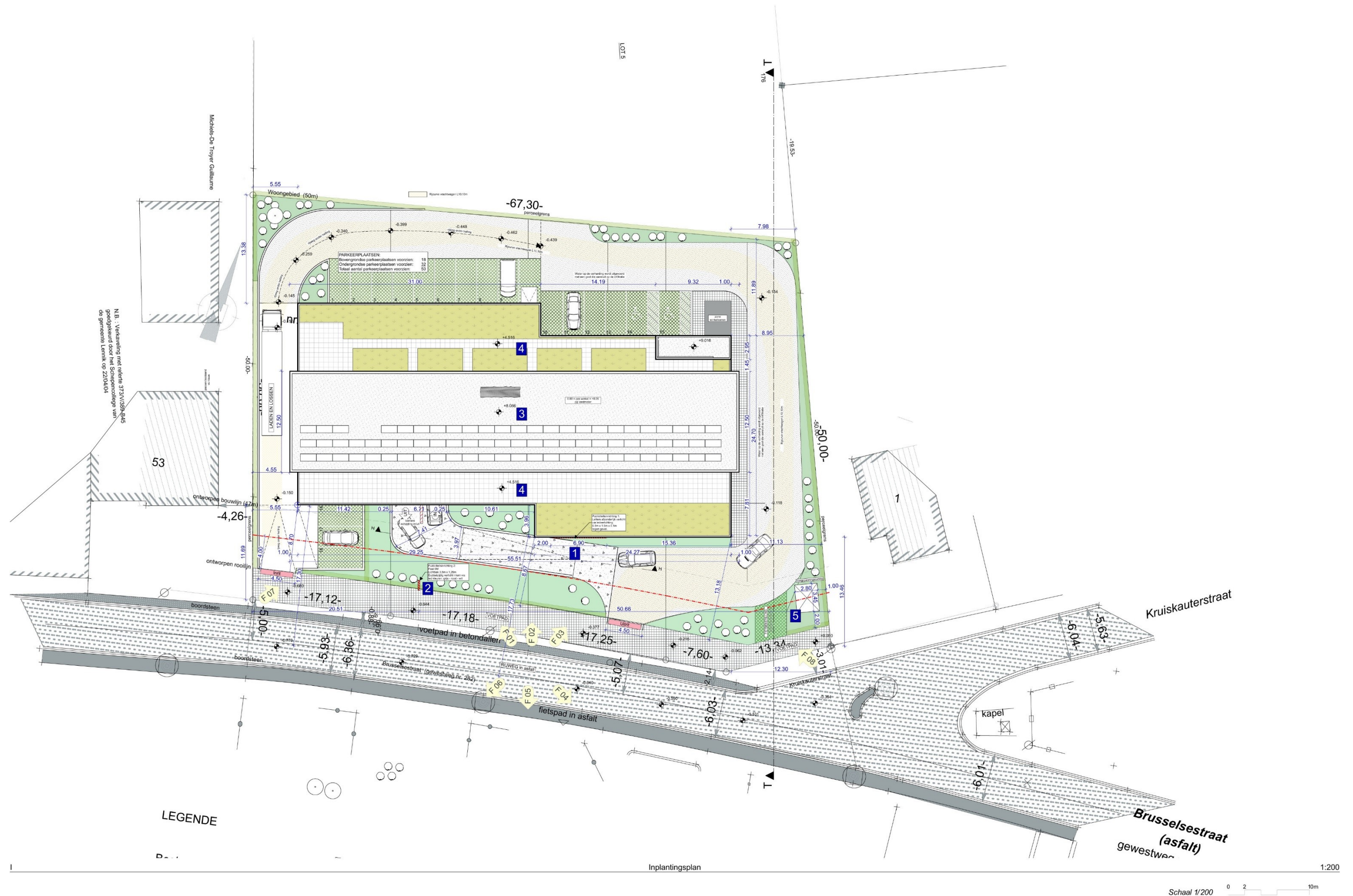
Op het terrein wordt een nieuwbouw voorzien (Figuur 4), die als winkel zal fungeren. Het nieuwe gebouw heeft een bruto oppervlakte van 1336 m² en wordt centraal binnen het onderzoeksgebied opgetrokken (Figuur 5). De winkelruimte zal een oppervlakte hebben van 938 m². In het noorden wordt een beenhouwerij (72 m²) voorzien. In het noordoosten zal er een machinekamer met tractielift komen, evenals een sas (14 m²) en een overdekte inkom (7 m²). In het zuidoosten worden wc's (8 m²), vestiaires (10 m²), een gang (11 m²), een rustzaal (21 m²), burelen en een koffielokaal (18 m²) ingericht. In het noordwesten worden een voorraadruimte (155 m²) en goederenlift gepland.

Verder worden er binnen het onderzoeksgebied 18 bovengrondse parkeerplaatsen voorzien, 15 in het noorden en drie in het zuidwesten. Rondom het gebouw wordt een rijweg aangelegd. De inrit bevindt zich in het zuidwesten, de uitrit in het zuiden. In het westen wordt er ruimte voorzien om te laden en te lossen. In het noordoosten is op het plan een zone voor winkelkarren aangegeven. Er wordt tevens een voetpad aangelegd in het zuiden van het onderzoeksgebied. Ook langs de oostzijde van het gebouw komen verhardingen. In het zuidoosten voorzien de plannen een fietsenstalling en hoogspanningscabine. Voorts worden er rondom het gebouw een aantal nieuwe groenzones aangelegd.

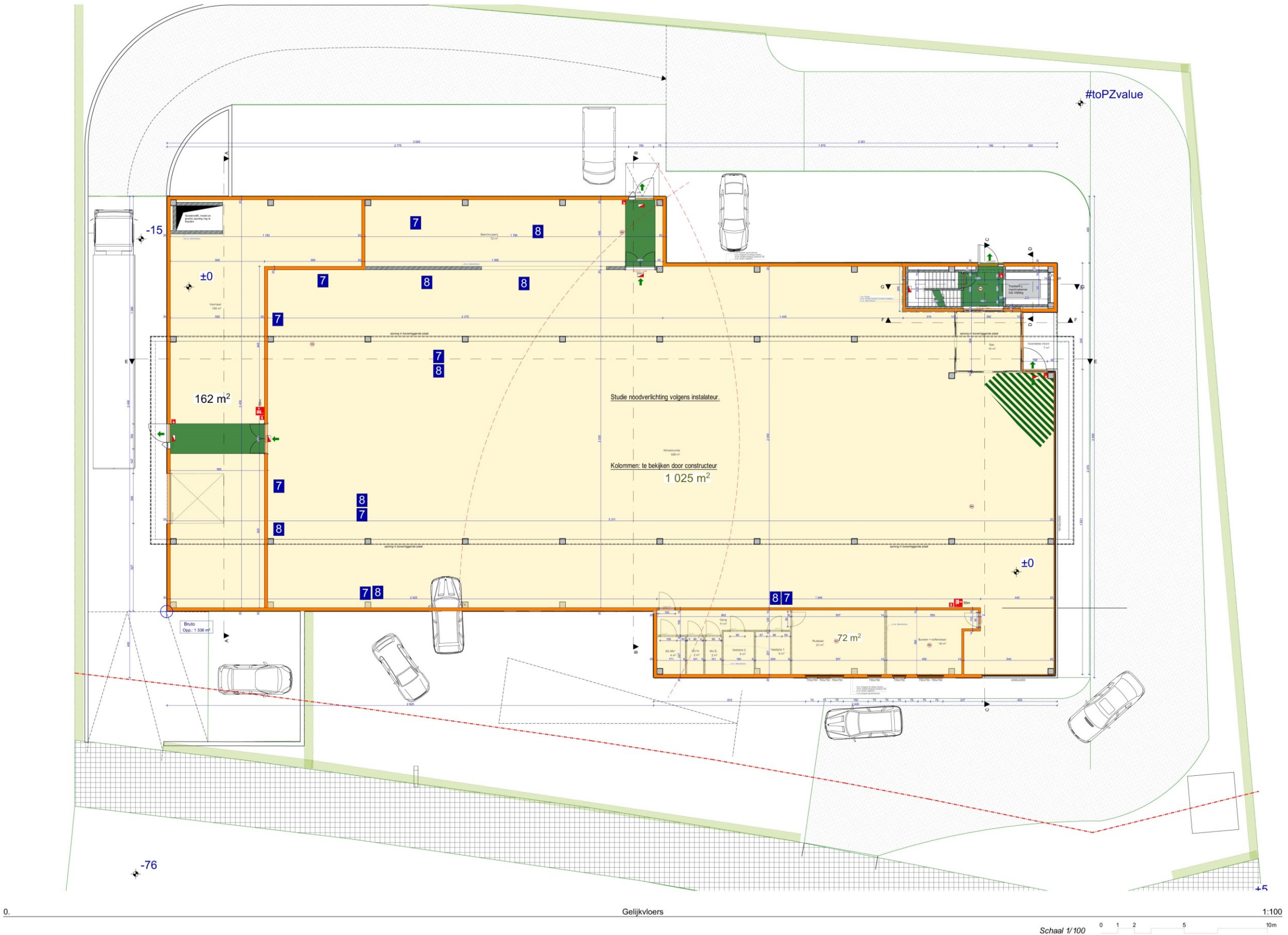
Het nieuwe gebouw wordt onderkelderd (Figuur 6). Op de kelderverdieping, die een bruto oppervlakte van 1303 m² heeft, zal zich een ondergrondse parkeergarage met 32 parkeerplaatsen (997 m²) bevinden. De in- en uitrit wordt in het zuiden van het onderzoeksgebied voorzien. De rijweg die naar de in- en uitrit leidt, helt tussen de 3 en 16 % (Figuur 10). In de kelder worden ook bergingen ingericht in het noorden en het zuiden (samen ca. 158 m²). In het noorden komt verder nog een technische zone voor verwarming, sanitair en elektriciteit (30 m²). In het noordoosten wordt een traphal en lift gepland (12 m²). Tot slot biedt de kelder in het zuidoosten nog plaats voor een tellerlokaal (22 m²).

Het gelijkvloers van het nieuwe gebouw komt ca. 20 cm (in het oosten) tot 1,00 m (in het westen) hoger te liggen dan het huidige maaiveldniveau (Figuur 8). De kelder bevindt zich op een diepte van 3,30 m onder het niveau van het gelijkvloers (Figuur 7). Hieronder komt een fundering van beton, visqueen-folie en gestabiliseerd zand (35 cm). De lift in het noordoosten van het terrein heeft een diepte van 4,80 m onder het niveau van het gelijkvloers en wordt gefundeerd door een betonlaag van 30 cm (Figuur 9). Dit betekent dat de kelder een verstoringsdiepte heeft van 2,65 m in het westen en 3,45 m in het oosten van het terrein. De lift heeft een verstoringsdiepte van ca. 4,85 à 4,90 m onder het huidige maaiveld.

De realisatie van de verharding en groenzones betekent een verstoring tot een diepte van circa 50 à 80 cm onder het huidige maaiveld. Infiltratie gebeurt aan de hand van poreuze betonbuizen. De afvoerleidingen bevinden zich tegen het plafond van de kelder. Ten oosten van het gebouw wordt een regenwaterfilter ingebouwd in een vaste put. De put zal een diepte van ca. 2,80 m hebben. Het water op de verharding wordt afgevoerd door middel van een goot die aansluit op de infiltratie.

Figuur 4: Inplantingsplan (Vanden Eynde – Segers)

Figuur 5: Grondplan gelijkvloers (Vanden Eynde – Segers)

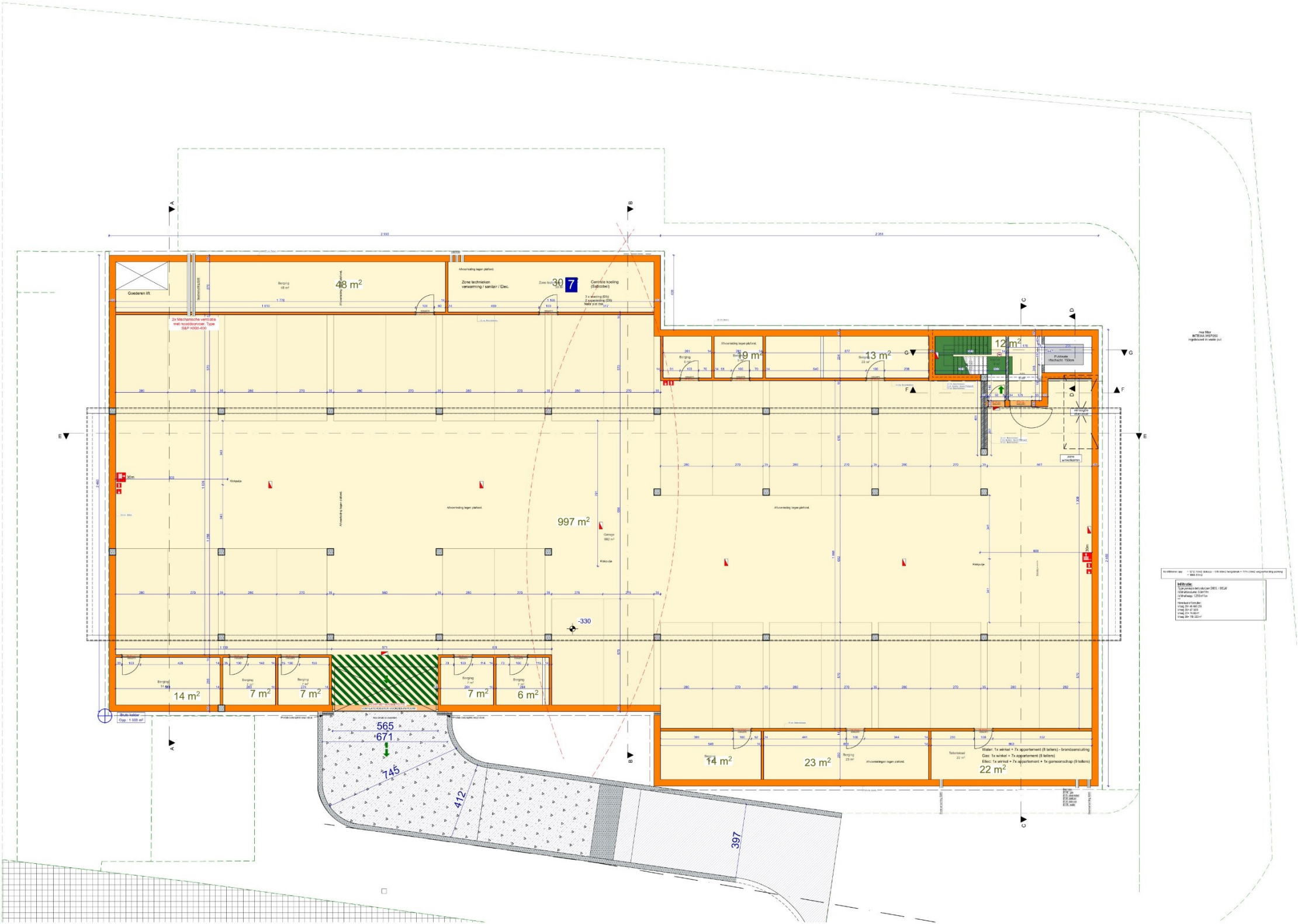
-1.

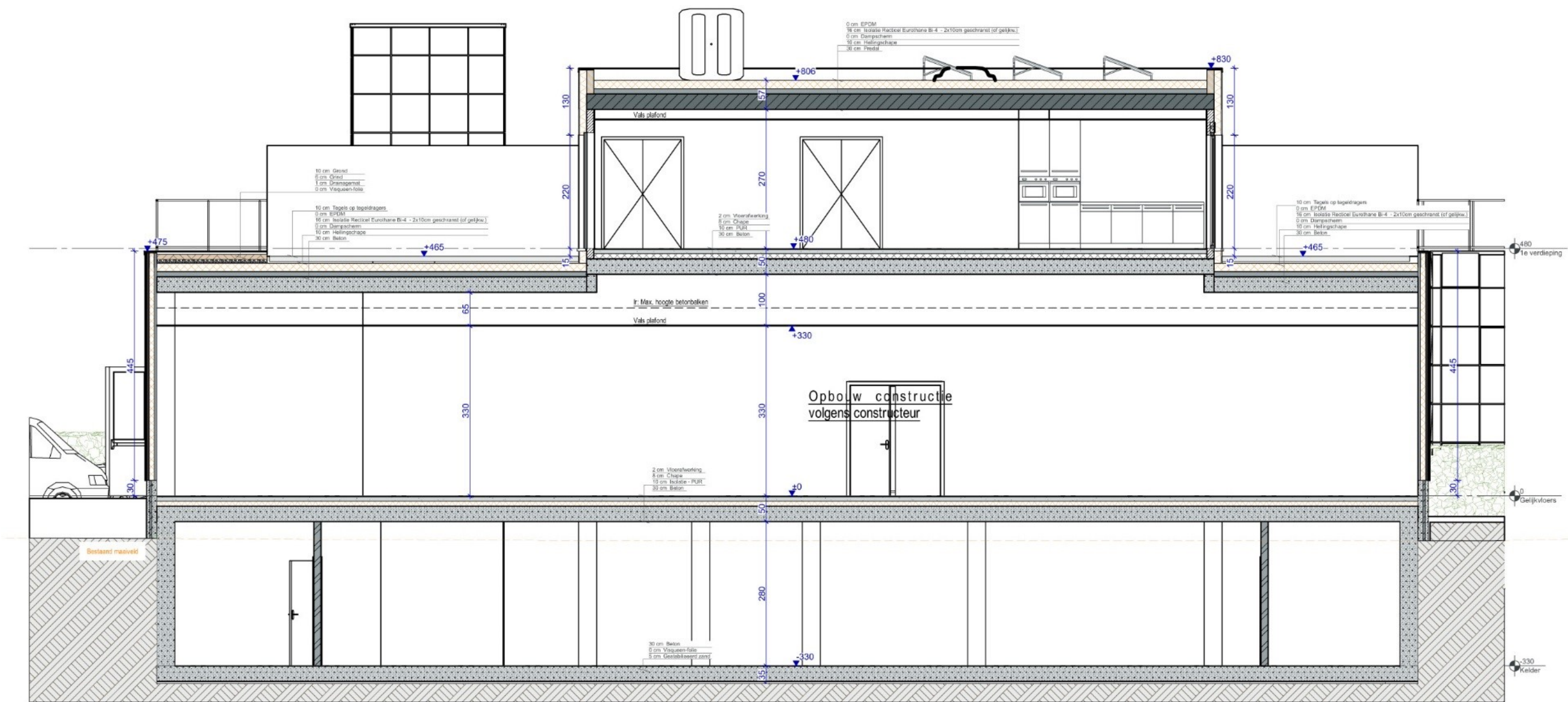
Kelder

1:100

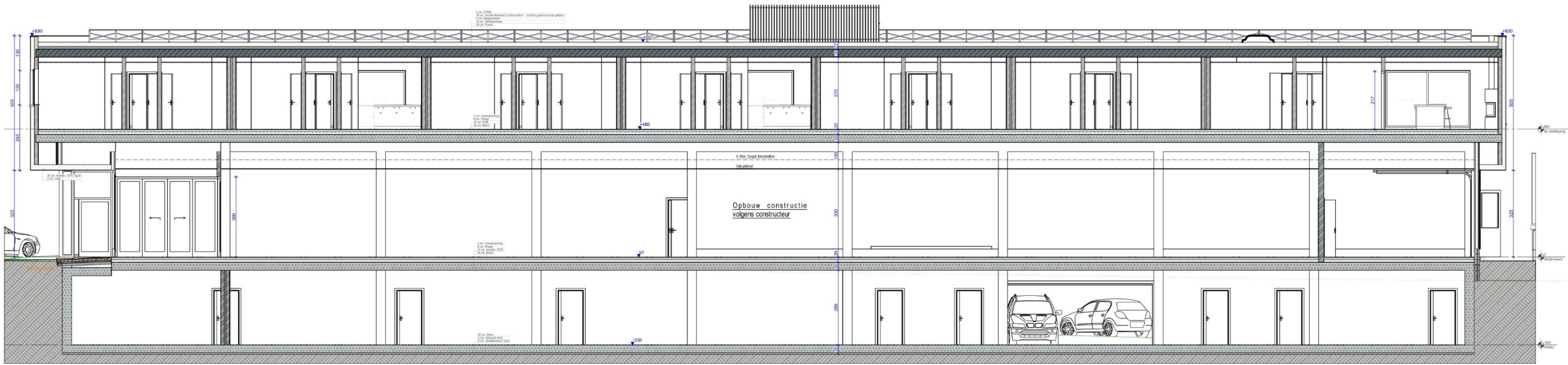
Schaal 1/100 0 1 2 5 10m

Figuur 6: Kelder- en rioleringsplan (Vanden Eynde – Segers)

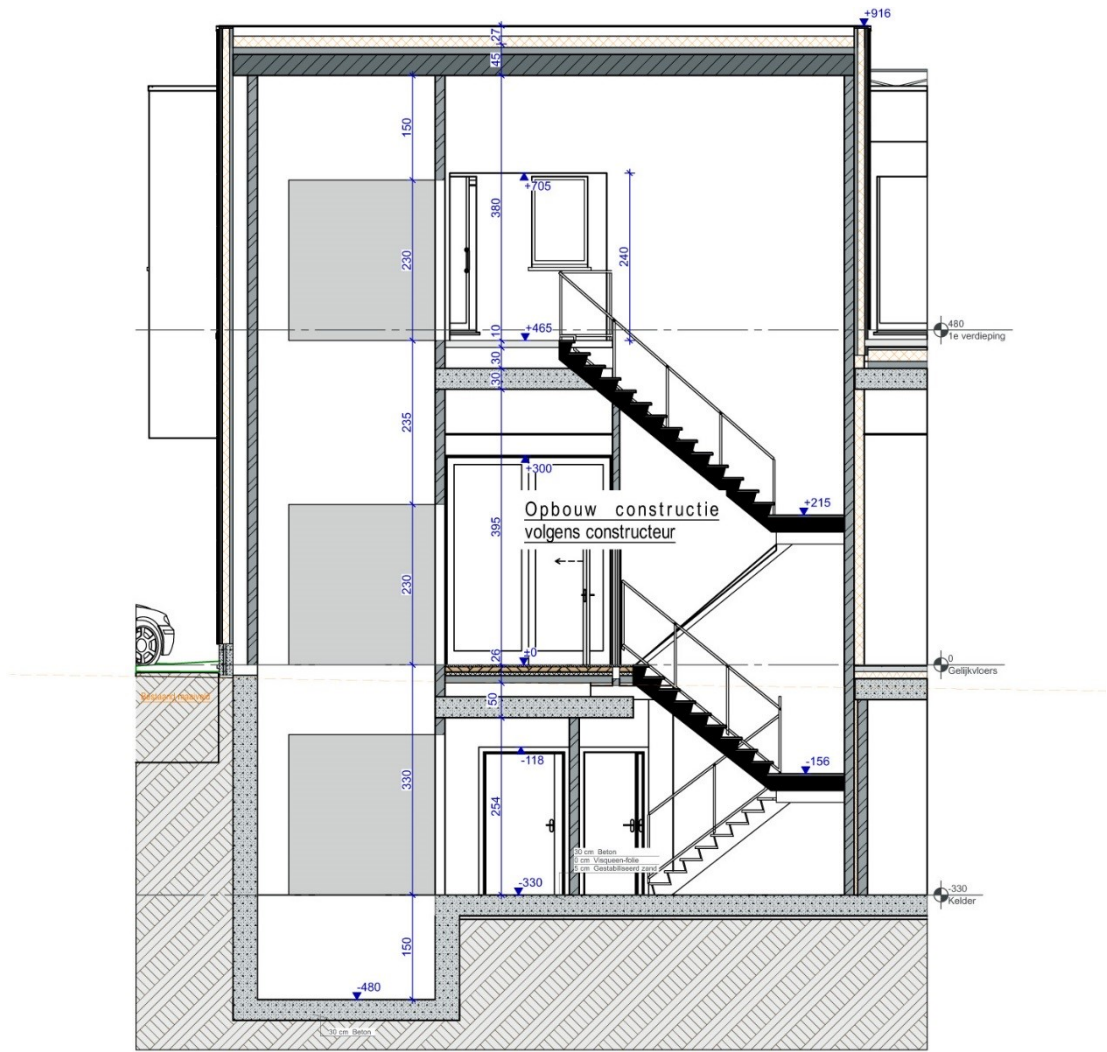

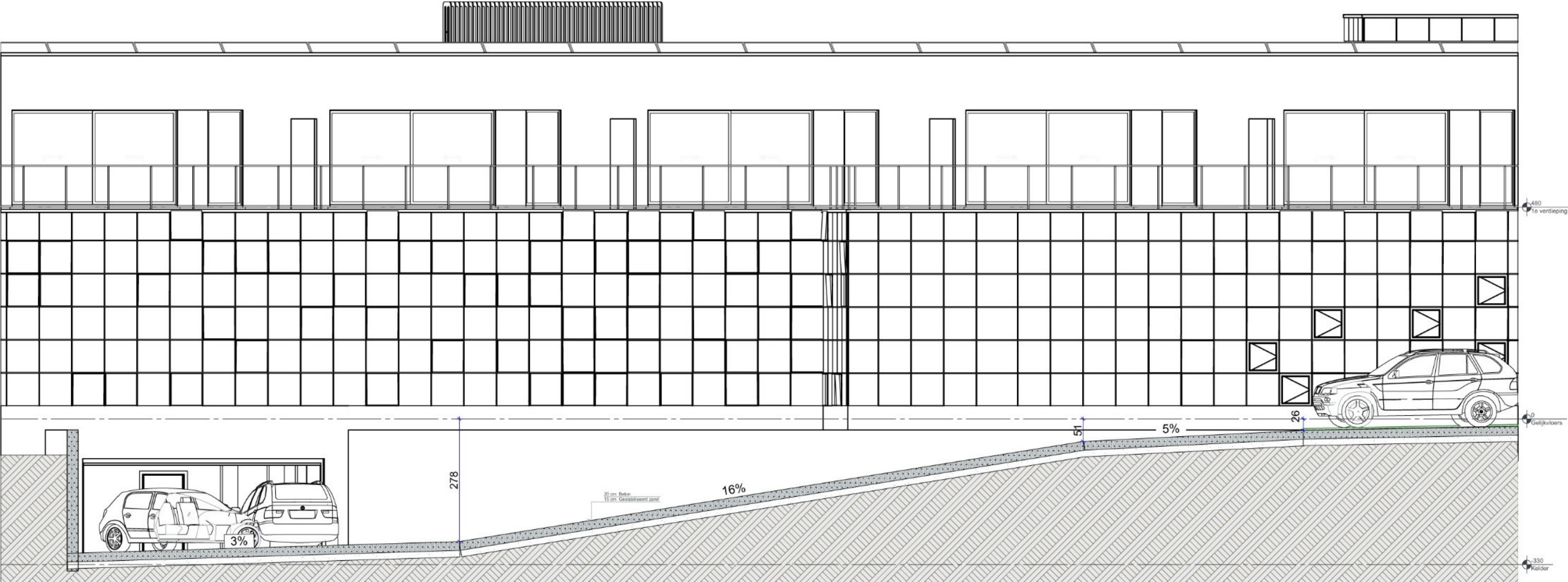
Figuur 7: Doorsnede A (Vanden Eynde – Segers)

Figuur 8: Doorsnede E (Vanden Eynde – Segers)

Figuur 9: Doorsnede G (Vanden Eynde – Segers)

Figuur 10: Doorsnede H (Vanden Eynde – Segers)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1746-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

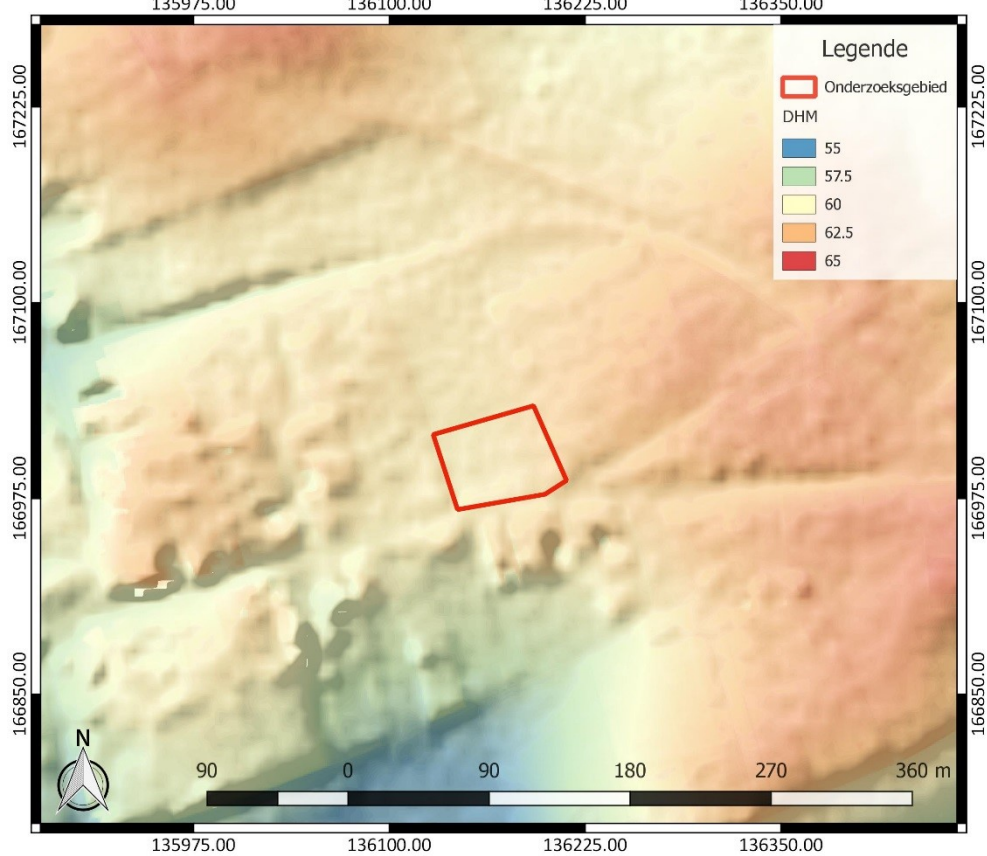
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

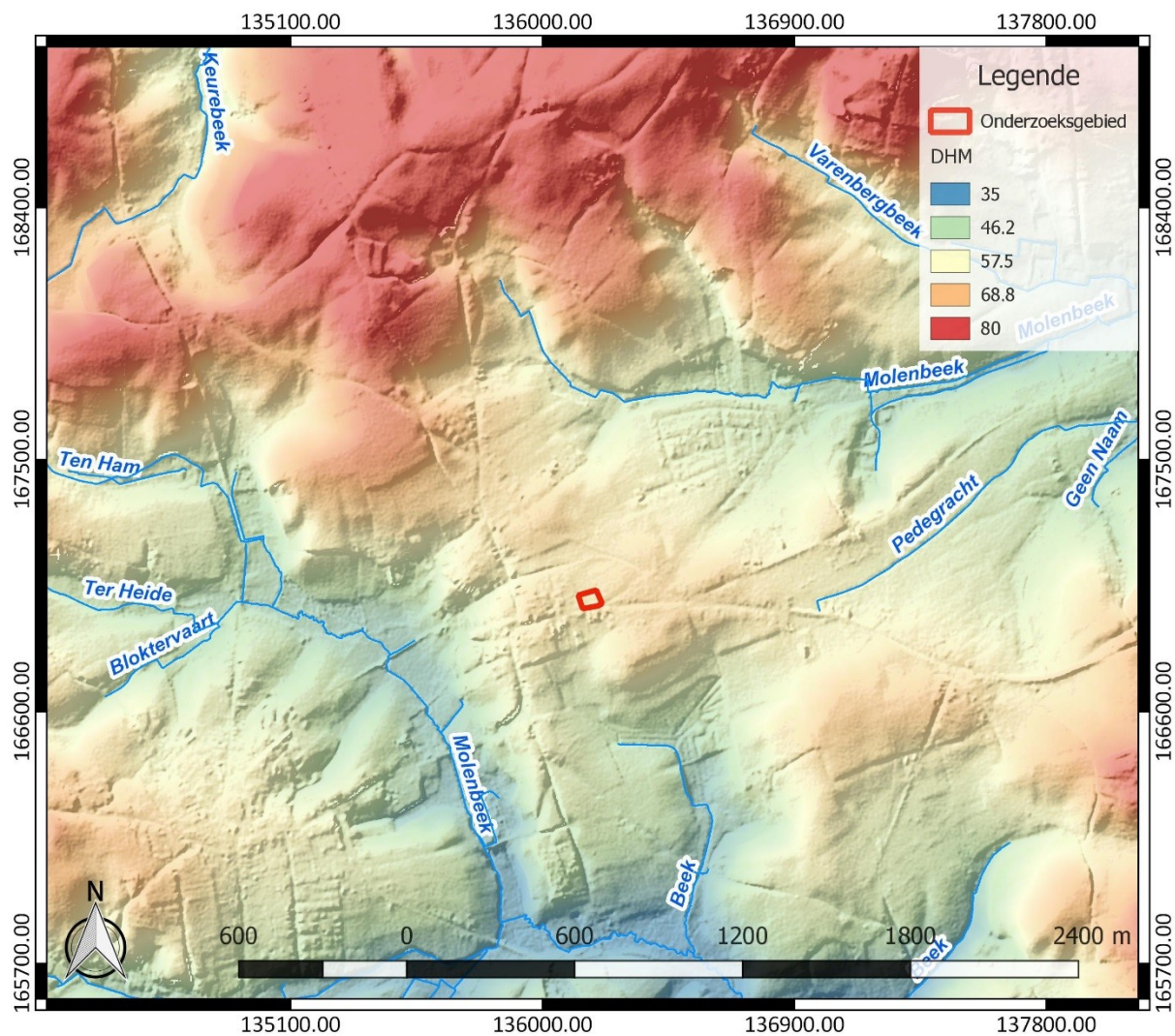
Het onderzoeksgebied is juist ten oosten van het centrum van Sint-Martens-Lennik gelegen. Het bevindt zich tussen de Kruiskouterstraat in het zuidoosten, de Brusselsestraat in het zuiden en het Begijnhof in het westen (Figuur 11). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden met een landelijk karakter en reservegebieden voor woonwijken. Hydrografisch behoort het tot het Dijlebekken. Ten noorden en ten noordoosten stroomt de Molenbeek. Ten zuiden en ten zuidwesten is een gelijknamige beek met enkele aftakkingen te vinden. Ten oosten is de Pedegracht gesitueerd en ten westen bevinden zich de Bloktervaart en de waterlopen Ter Heide en Ten Ham (Figuur 13).

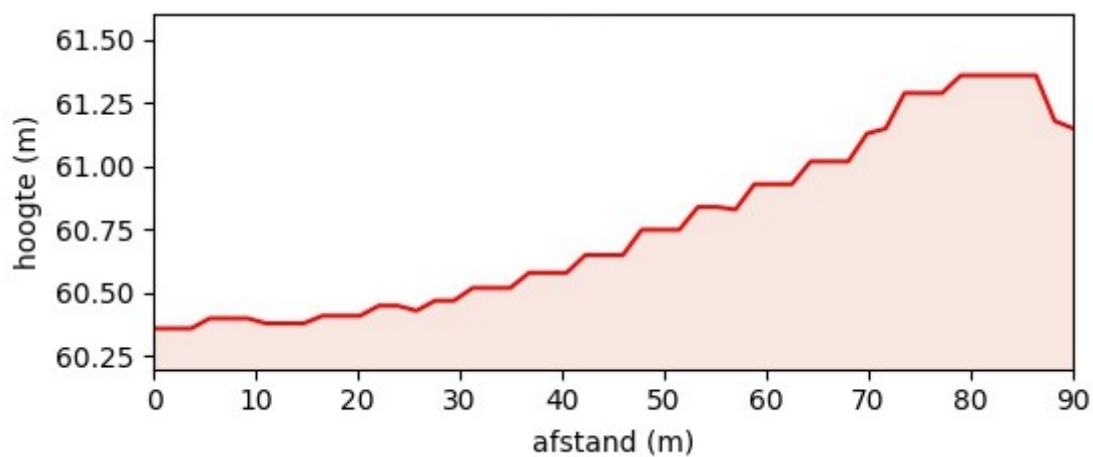
Figuur 11: Luchtfoto van 2017 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

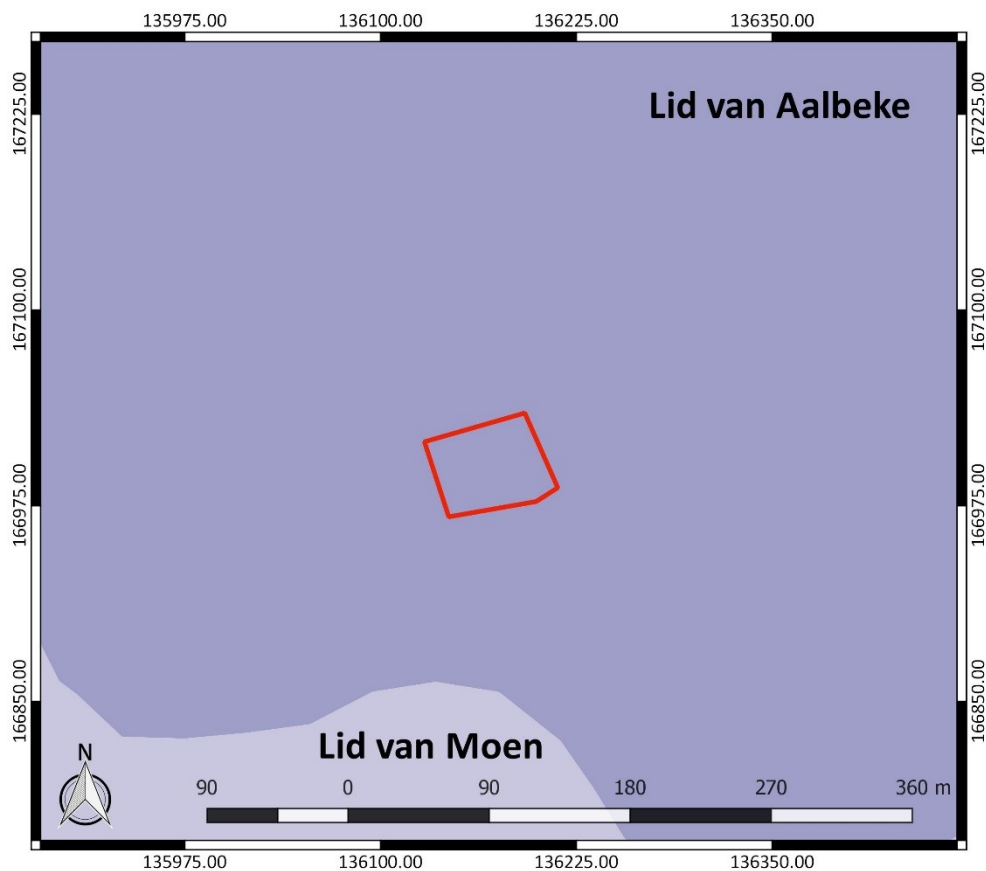

Figuur 13: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 14: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Lennik tot het gebied van de Brabantse glooiingen.³ Het glooiend landschap werd uitgeschuurd in de fijnkorrelige afzettingen van de Formatie van Kortrijk. Het gebied staat bekend onder de streeknaam “Pajottenland”. Lokaal komen geïsoleerde heuveltoppen voor, zoals de kam tussen Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Dilbeek ten noorden van het onderzoeksgebied.⁴ In het gebied ten zuiden van het terrein bevindt zich de asymmetrische vallei van de Molenbeek. Op het einde van de ijstijden maakten de erosieprocessen hier plaats voor eolische sedimentatieprocessen. Door de overheersende noordoostenwinden werden grote hoeveelheden löss verplaatst vanuit het droogliggende noordzebekken in zuidelijke richting. Uit deze afzettingen ontwikkelden zich erg vruchtbare leembodems. Het Pleistocene reliëf werd uitgevlakt door de laatglaciale eolische afzettingen.⁵ Het onderzoeksgebied bevindt zich op een interfluvium tussen de valleien van de twee Molenbeken (Figuur 12). Het terrein kent een hoogte van 60,4 tot 61,4 m TAW (Figuur 14). Het reliëf loopt op in zuidoostelijke richting.

Figuur 15: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het terrein (Figuur 15) bestaat uit het Lid van Aalbeke. Dit wordt gekenmerkt door donkergrijze tot blauwe klei, die glimmers bevat. Ten zuidwesten is het Lid van Moen weergegeven. Deze ondergrond bestaat uit grijze klei tot silt, die kleihoudend is en kleilagen en Nummulites planulatus bevat.⁶

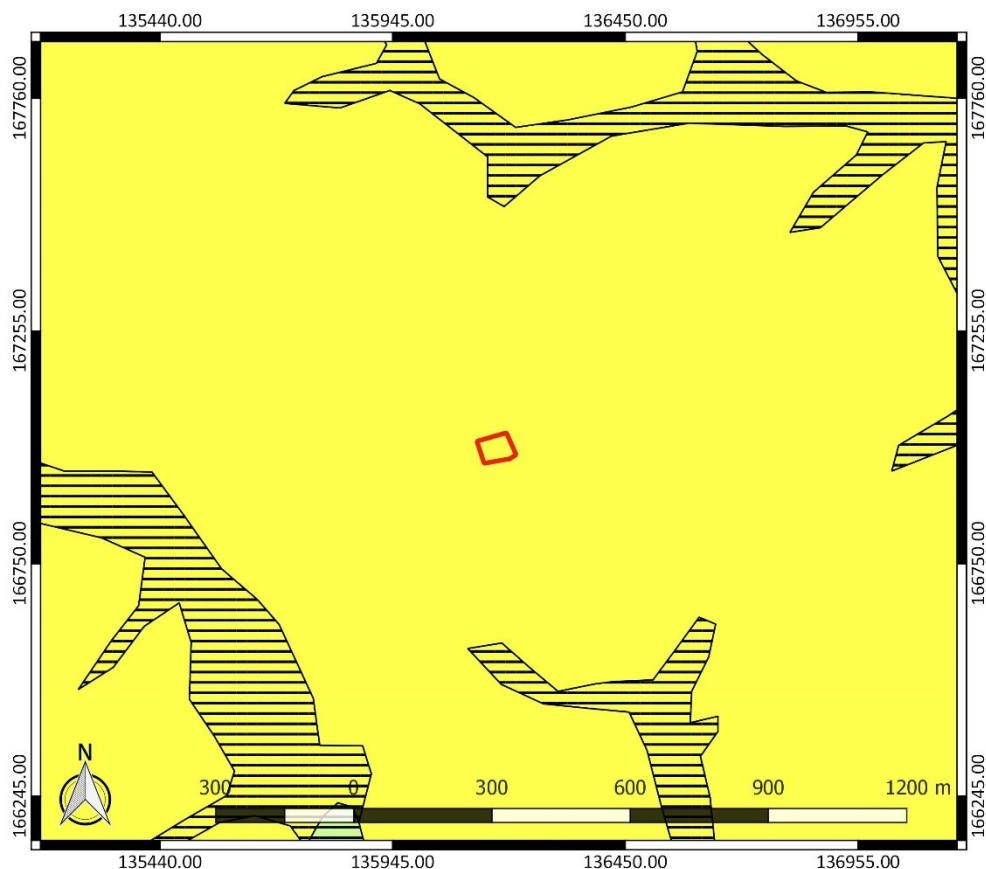
³Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Arrondissement Halle-Vilvoorde [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126615> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

⁴Schroyen 2003, 4

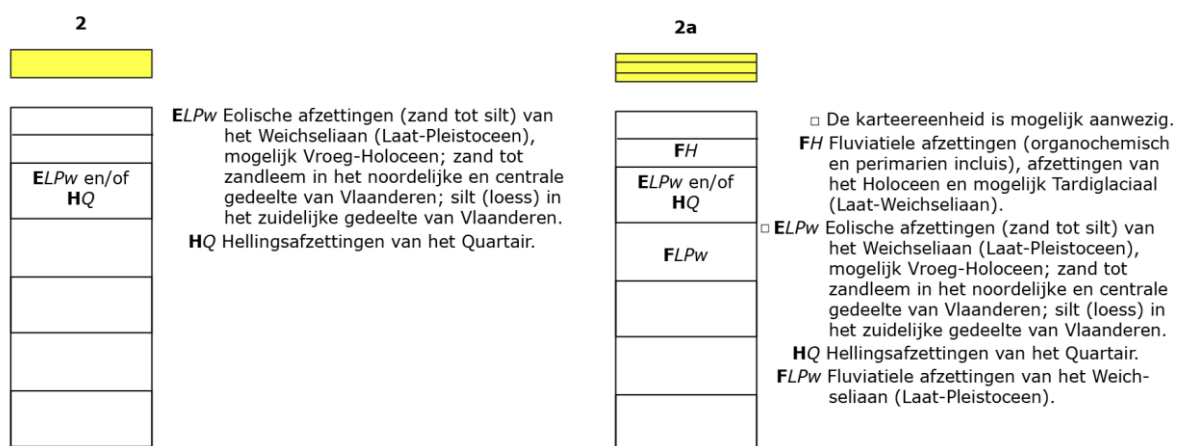
⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Gaasbeek, Sint-Laureins-Berchem, Oudenaken en Elingen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135376> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

⁶ www.geopunt.be/kaart

De quartairgeologische kaart (Figuur 16) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ter hoogte van de aanwezige waterlopen in de omgeving bevinden zich tevens oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat- Weichseliaan).⁷

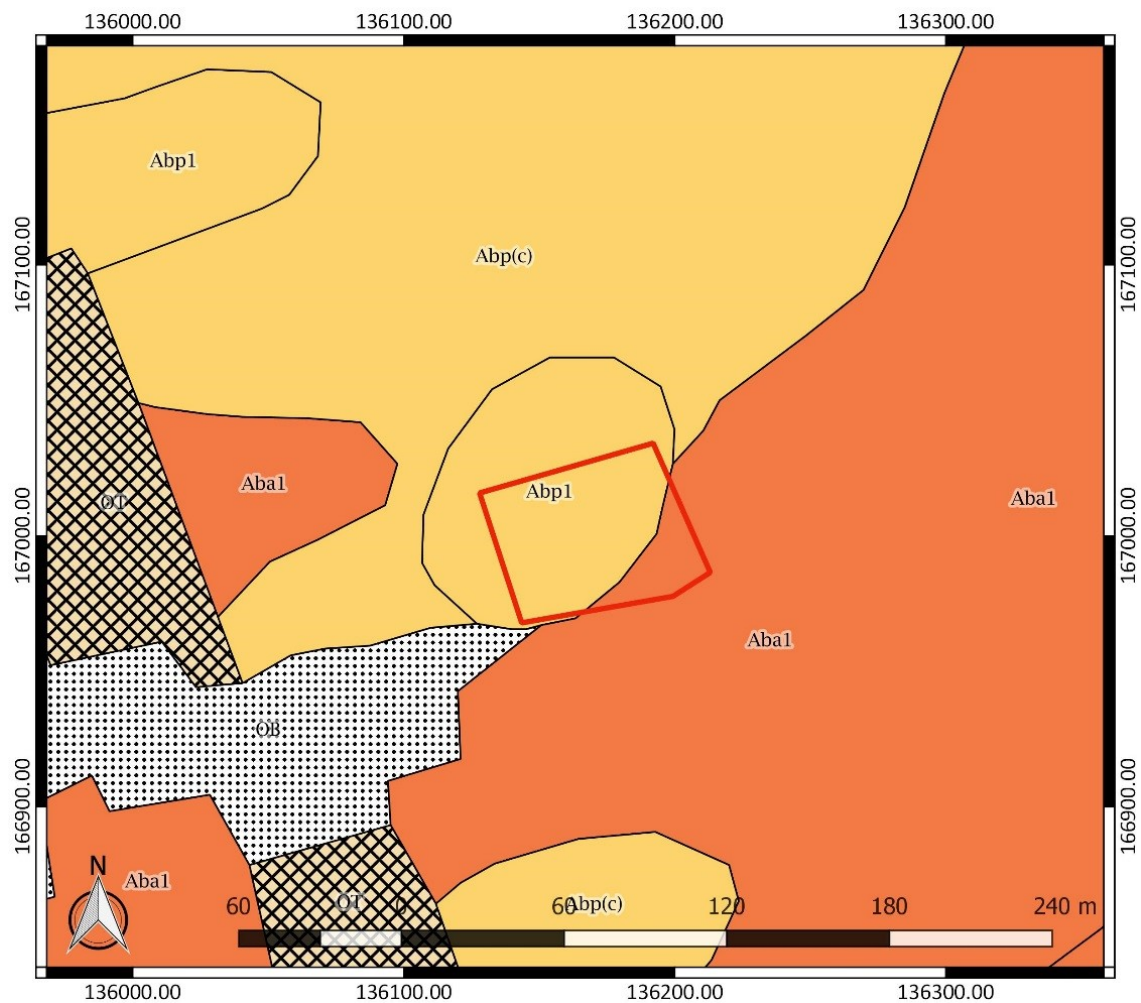
Figuur 16: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

⁷ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 18) geeft aan dat in het onderzoeksgebied voornamelijk een droge leembodem zonder profiel (Abp1) te verwachten is. Deze bodem wordt gekenmerkt door een begraven textuur B horizont, beginnend tussen 80 en 125 cm diepte. In het zuidoosten van het terrein treffen we een droge leembodem met textuur B horizont en een A horizont van minder dan 40 cm dik (Aba1). Deze bodem strekt zich verder ten oosten en ten zuiden van het terrein uit en treffen we ook ten zuidwesten en ten westen. Juist ten zuidwesten van het terrein bevindt zich een bebouwde zone (OB). Verder ten zuidwesten en ten westen zijn ook sterk vergraven gronden (OT) weergegeven. Voorts worden in de omgeving nog droge leembodems zonder profiel, met een bedolven textuur B horizont op minder dan 80 cm diepte (Abp(c)), aangegeven op de bodemkaart.⁸

Figuur 18: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied wordt volgens de bodemgebruiksaanneke kaart ingenomen door akkerland. In het uiterste zuiden zijn op de kaart verhardingen te bemerken (Figuur 19). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied zeer laag (Figuur 20).

⁸ Louis 1957, 30, 47

Figuur 19: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

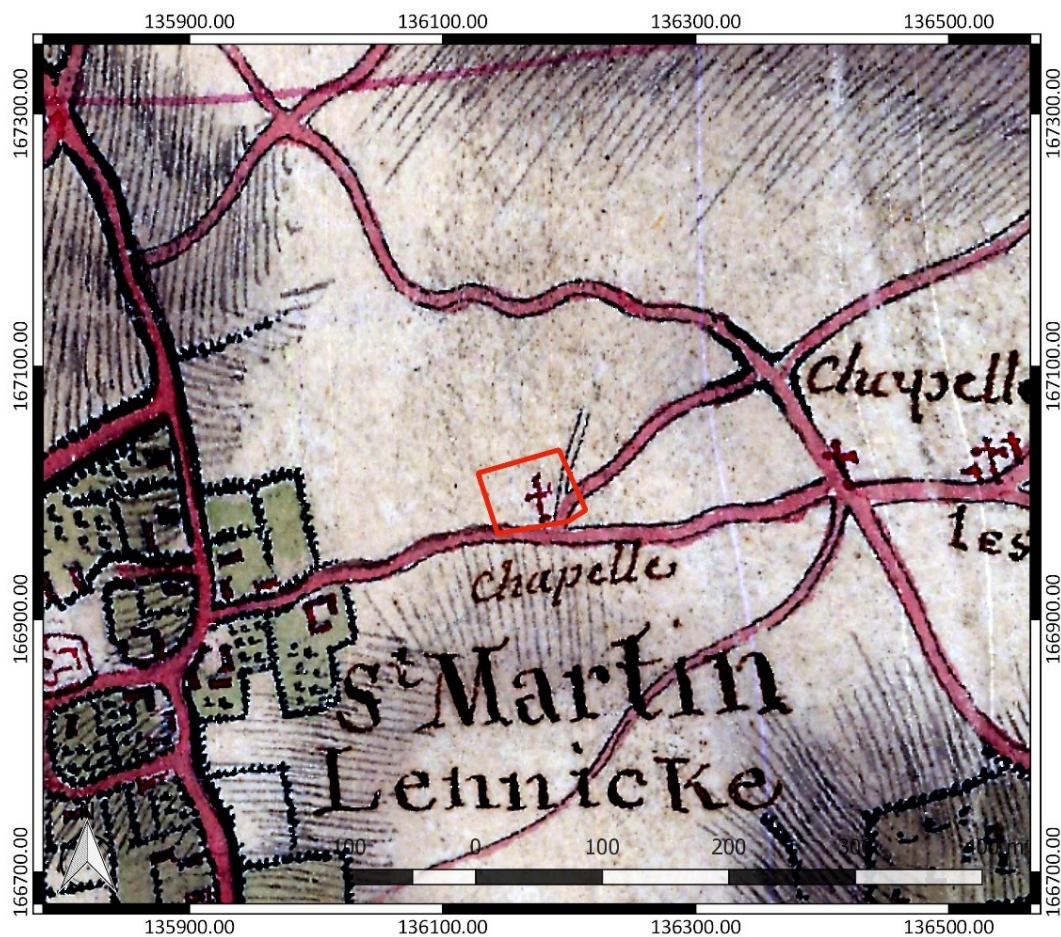

Figuur 20: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met groen: zeer laag

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Lennik maakte in het verleden deel uit van een gebied dat grotendeels tot het hertogdom Brabant behoorde. De streek was van oudsher bewoond. Voor de Romeinse tijd werd er reeds een wegennet uitgebouwd. In de Romeinse periode werden de belangrijkste van deze bestaande wegen uitgebouwd. Het nabijgelegen dorp Sint-Kwintens-Lennik ontstond in de nabijheid van de Romeinse heirbaan Asse-Bavai. In Sint-Martens-Lennik werd in de 11de eeuw een romaanse kerk gebouwd langs de Schapenstraat en de Brusselbaan, twee oude verkeerswegen.⁹

Tussen de 10de en de 13de eeuw werd er door de mens sterk ingegrepen in het landschap. Met de “grote ontginningen” werden bos, heide en moeras omgezet in vruchtbare landbouwgrond. De ontginningen gingen gepaard met een sterke bevolkingsgroei. Tegelijkertijd was er een zekere dreiging die uitging van de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen. Het landschapsbeeld zoals het werd voorgesteld op de Ferrariskaart (1771-1778) sluit goed aan bij het huidige landschap. Het *open field* landschap op de heuvelruggen werd doorgaans gedomineerd door akkers met hier en daar enkele weilanden. Dit akkerland werd doorsneden door talrijke, smalle veldwegen.¹⁰

Figuur 21: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁹Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Arrondissement Halle-Vilvoorde [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126615> (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Sint-Kwintens-Lennik [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121460> (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39986> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

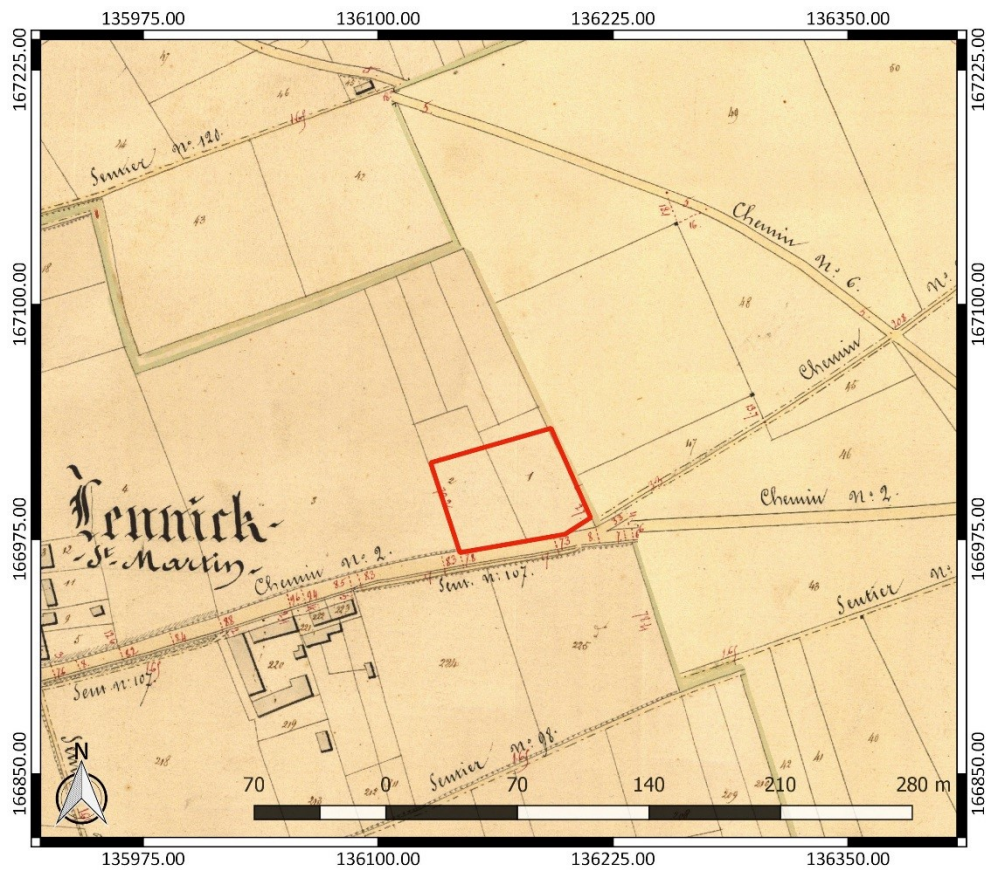
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Gaasbeek, Sint-Laureins-Berchem, Oudenaken en Elingen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135376> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), bevindt het onderzoeksgebied zich ten oosten van de historische dorpskern van Sint-Martens-Lennik (Figuur 21). Binnen het onderzoeksgebied is een kapel weergegeven. De Brusselsestraat is reeds ten zuiden van het onderzoeksgebied te bemerken. Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is het kapelletje niet binnen het onderzoeksgebied, maar ten zuidoosten ervan weergegeven. Het terrein zelf is in gebruik als akkerland (Figuur 22).

Figuur 22: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

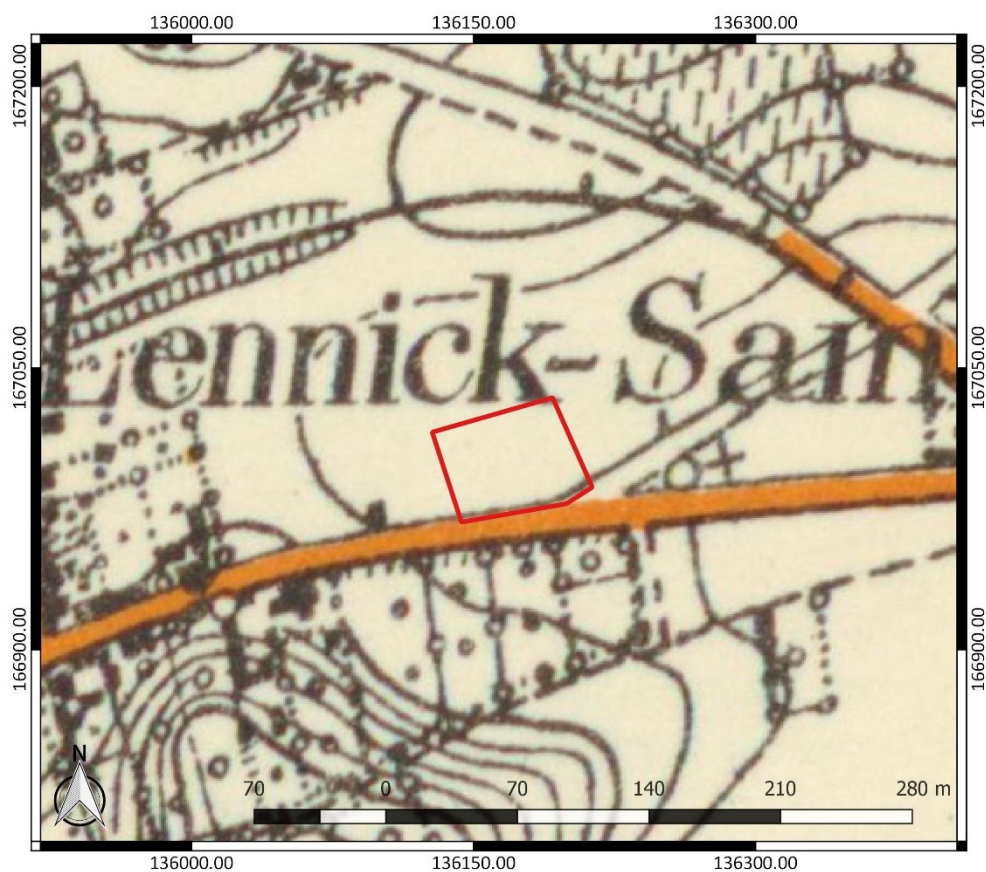
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) is het onderzoeksgebied nog altijd onbebouwd. Vermoedelijk was het nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 23-Figuur 24). Een topografische kaart uit 1924 (Figuur 25) toont dat de situatie tijdens het eerste kwart van de 20ste eeuw ongewijzigd is gebleven.

Figuur 23: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 24: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied
(www.geopunt.be)

Figuur 25: Topografische kaart uit 1924 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 26: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 27: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

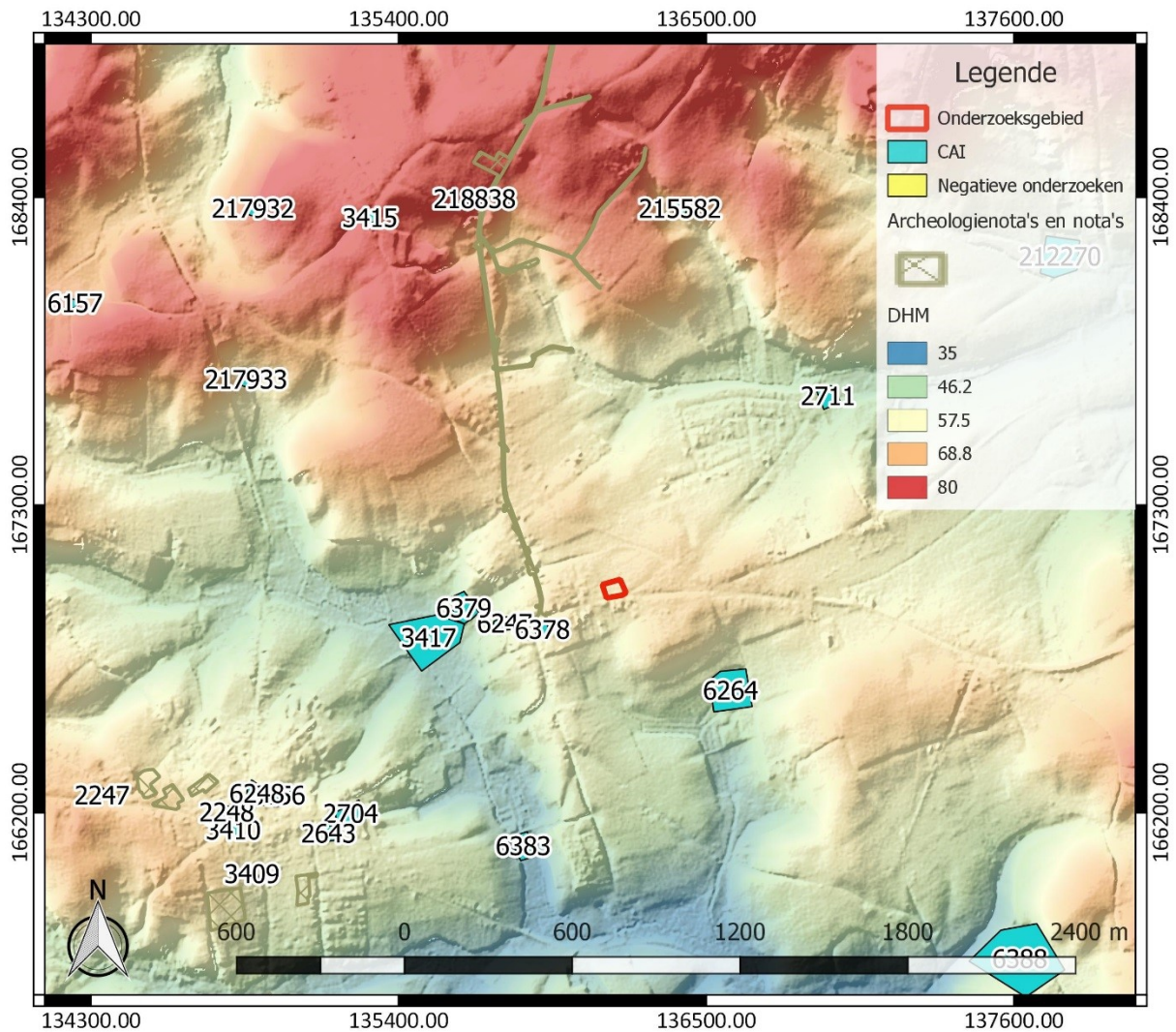
Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 26) toont dat het onderzoeksgebied als grasland of akkerland in gebruik was. In de omgeving is de bebouwing uitgebreid. Ook op een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 27) bestaat het onderzoeksgebied nog uit akkerland. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11). Rondom het terrein is de bebouwing verder toegenomen.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 28). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied was in het verleden een molen gesitueerd (CAI ID 6378). Deze oliemolen van onbepaalde datering is gekend via kaartstudie. Momenteel bevindt zich hier een hoeve uit het einde van de 18de eeuw.¹¹

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6378, Oliemolen (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Semi-gesloten hoeve [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39989> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

In de dorpskern van Sint-Martens-Lennik bevindt zich de Sint-Martinuskerk (CAI ID 6247). Deze kerk gaat terug tot de Karolingische periode (vroegste middeleeuwen). De kerk werd gebouwd in opdracht van de abdij van Nijvel in het begin van de 10de eeuw, na een schenking in het jaar 897. Uit deze periode werden een kuil met zeer veel houtskool, een ophogingslaag om het terrein bouwrijp te maken en een dun kalkmortellaagje (een restant van een werkniveau om de muren te kalken) gevonden. Ook werden er een nivelleringslaag en een brandlaag vastgesteld. De nivelleringslaag en het werkniveau zijn waarschijnlijk aan de oprichting van de eerste kerk verbonden. In de 11de eeuw werd er een romaanse kerk gebouwd. Bij een opgraving in 2015 werden muurstructuren van de romaanse kerk teruggevonden, evenals vloerniveaus en een kuil binnenin de kerk. De Sint-Martinuskerk was in die periode een zaalkerk met een halfronde apsis en vier traveeën. Bij de opgraving werden buiten de romaanse kerk ook begravingen uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Eerder waren bij restauratiewerkzaamheden aan de kerkhofmuur in 2012 reeds menselijke resten gevonden. De kerk werd later in gotische stijl herbouwd. Van deze bouwphase werd een stukje fundering van de buitenmuur ontdekt. Uit de late middeleeuwen dateert ook de bouw van de westelijke toren en een vloerniveau met geglazuurde tegeltjes. In de kerk werden ook resten uit de nieuwe tijd opgegraven. Het gaat onder meer om brandsporen, die misschien gerelateerd zijn aan de brand die in 1592 de kerk aantastte, en een nivelleringslaag met vloerresten uit de 16de eeuw. Uit

deze periode dateert ook de bouw van de zuidelijke zijbeuk. Verder werd er een kuil met organisch materiaal (verkooldde erwten en schaarse resten van tuinbonen, tarwe en rogge) uit de 16de eeuw gevonden. Ook ophogingspakketten met verschillende fragmenten van menselijk botmateriaal en kuilen voor inhumaties uit de 17de eeuw werden opgegraven.¹²

In de ruimere omgeving gaan de resten terug tot in de steentijd. Ter hoogte van CAI ID 6156 (ten oosten van 6248) werd lithisch materiaal uit het midden-neolithicum aangetroffen. Op deze locatie kwamen ook vondsten uit de Romeinse tijd aan het licht. Het gaat om aardewerk, bouw materiaal (tegulae en mortel) en dierenbeenderen. Het Romeins materiaal is mogelijk afkomstig van een Romeinse villa in de buurt. Later was hier een motte met burcht gesitueerd, de zogenaamde “Dietborch”. De motte is ook gekend als “Dodenberg” of “Tuytberg” en gaat terug tot de Karolingische periode. In 1887 is de heuvel echter afgegraven. De borch werd door de abdij van Nijvel opgericht om de vicus met markt, kerk en schepenbank in het huidige Sint-Kwintens-Lennik te beschermen. In de 14de eeuw was er geen bebouwing meer aanwezig ter hoogte van de Dietborch. Enkel de percelering duidt nog op een mogelijke opperhof-neerhof structuur.¹³

Ook in de Joseph Van den Bosschestraat (CAI ID 2247) werden resten uit de Romeinse tijd gevonden. Het betreft munten, meer bepaald Ledergeld, dat diende voor betalingen in militaire context. Er zou ook goud uit de Romeinse periode gevonden zijn. Tevens werden een aantal Romeinse potten aangetroffen. Op dezelfde plek zouden reeds voor de Eerste Wereldoorlog geraamtes van onbepaalde datering gevonden zijn.¹⁴

In de omgeving bevinden zich verder nog archeologische waarden uit de middeleeuwen. De Sint-Kwintkerk (CAI ID 6248) dateert uit de Karolingische periode. Net als de Sint-Martinuskerk werd deze kerk gebouwd door de abdij van Nijvel. Dit gebeurde in de eerste helft van de 8ste eeuw. In de 11de-12de eeuw werd de kerk herbouwd in romaanse stijl. De kerk uit de volle middeleeuwen had drie beuken met vermoedelijk een toren op de viering. Het driebeukige schip werd tijdens de eerste helft van de 17de eeuw in gotische stijl verbouwd. In 1858 werd de kerk door een brand getroffen en in 1863 werd ze wederopgebouwd en vergroot.¹⁵

Tijdens de middeleeuwen was er een nederzetting gevestigd op enige afstand ten westen van het onderzoeksgebied (CAI ID 3417). In de nabijheid van de nederzetting werd tijdens de late middeleeuwen een motte met burcht gebouwd: het Oud Borch of Oudt Hof (CAI ID 6379). In de 16de eeuw was de burcht verdwenen. Alleen de percelering duidt nog op de aanwezigheid van een motte-structuur.¹⁶

Ook het Waterhof (CAI ID 2711) dateert uit de late middeleeuwen. Het is een site met walgracht, die oorspronkelijk door ringgrachten omgeven was. De hoeve is ook gekend als “Hof te Bossuit” en vormde een leengoed. Aanvankelijk was het goed eigendom van de familie de Buttere, maar door

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6247, Sint-Martinuskerk (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39986> (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6156, Dietborch (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2247, Joseph Van den Bosschestraat (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6248, Sint-Kwintkerk (geraadpleegd op 22 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Sint-Kwint met kerkhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39937> (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3417, Het Doreken (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6379, Oud Borch of Oudt Hof (geraadpleegd op 21 augustus 2018)

een huwelijk in 1460 kwam het in het bezit van het heerlijke geslacht Pipenpoy, dat het tijdens de 16de, 17de en 18de eeuw behield. De huidige vorm van de hoeve dateert uit de 18de eeuw.¹⁷

In Sint-Kwintens-Lennik waren tijdens de late middeleeuwen enkele pottenbakkerijen gevestigd, onder meer ter hoogte van de Frans Vandersteenstraat 23 (CAI ID 3409). Hier werden vijf afvalkuilen aangetroffen, die opgevuld waren met rode klei, misbaksels, houtskoolfragmenten en aardewerk. Ook in de Kroonstraat (CAI ID 3410) was er tijdens de late middeleeuwen een pottenbakkerij, waarvan een oven en misbaksels bewaard zijn gebleven. Op korte afstand van deze locatie werd in de Henrik Ghijselenstraat (CAI ID 2248) een groot aantal ondersteboven geplaatste keramieken potten en kruiken gevonden. Mogelijk wijzen deze vondsten ook op de activiteiten van een pottenbakker. Er is ook sprake van een aantal Romeinse vondsten.¹⁸

In de ruime omgeving werden ter hoogte van CAI ID 2643 ook kuilen met scherven uit de late middeleeuwen aangetroffen. De kuilen dienden waarschijnlijk voor leemontginning. Op deze locatie werden ook 18de-eeuwse puinlagen gevonden, met onder andere een oord van de Luikse prinsbisschop Jean-Louis d'Elderen (1688-1694).¹⁹ Ook elders zijn er nog resten uit de nieuwe tijd aanwezig. Het Hof te Alsingen (CAI ID 6264) dateert uit de 16de eeuw. De hoeve is zichtbaar op de Ferrariskaart, maar is inmiddels verdwenen. Het Kasteel de Man (CAI ID 2704) werd in 1761 opgetrokken door baron de Man. Het is een Frans-classicistisch lusthof.²⁰

Tot slot werd er in de Walbergstraat (CAI ID 217933) een metaaldetectievondst uit de nieuwste tijd gedaan. Het gaat om een mauser kogel uit de wereldoorlogen en een (mogelijk modern) hangslot.²¹ Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2711, Waterhof (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Hoeve Waterhof of Hof te Bossuit [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39988> (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3409, Frans Vandersteenstraat 23 (geraadpleegd op 22 augustus 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3410, Kroonstraat (geraadpleegd op 22 augustus 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2248, Henrik Ghijselenstraat (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2643, Vredegerecht (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6264, Hof te Alsingen (geraadpleegd op 21 augustus 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2704, Kasteel de Man (geraadpleegd op 22 augustus 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kasteel in Frans-classicistische stijl [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39938> (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 217933, Walbergstraat (geraadpleegd op 22 augustus 2018)

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Op basis van het beperkte aantal gekende archeologische waarden in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied, is een eerste vaststelling met betrekking tot het terrein dat het archeologisch potentieel van het terrein en zijn nabije omgeving onbekend is. Op basis van de gunstige landschappelijke ligging op een heuvelrug, omgeven door twee Molenbeken, is er zeker wel sprake van archeologisch potentieel. Op basis van gekende archeologische waarden in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied is er meer bepaald een verwachting naar archeologische resten uit de steentijd, de Romeinse tijd, de vroege middeleeuwen, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Het betreft hoofdzakelijk sporen van bewoning, van religie en van ambachtelijke activiteiten. Historische kaarten geven aan dat het onderzoeksgebied sinds de 18de eeuw steeds in gebruik geweest is als akkerland. De oudste geraadpleegde kaart, de Villaretkaart, situeert een kapel ter hoogte van het onderzoeksgebied. Iets jongere kaarten situeren de kapel dan weer ten zuidoosten van het onderzoeksgebied.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de oprichting van een nieuw gebouw. Dit gebouw wordt onderkelderd en kent een verstoringsdiepte van 2,65 à 3,45 m onder het maaiveld. In de zone rond de nieuwbouw worden bodemingrepen gepland in het kader van nutsvoorzieningen en omgevingsaanleg. Dit doet ons besluiten dat het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied bedreigd wordt door de geplande werken.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat er sprake is van een archeologische verwachting met betrekking tot het onderzoeksgebied. Er is met name een concrete verwachting naar archeologische resten uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Bovendien kunnen we op basis van de gebruiksevolutie van het terrein een goed bewaard bodemarchief verwachten. Historische kaarten en luchtfoto's geven namelijk aan dat het terrein sinds de 18de eeuw steeds in gebruik geweest is als akkerland. Gezien het archeologisch potentieel en de negatieve impact die de geplande werken op het bodemarchief zullen hebben, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is eveneens niet aangewezen, omdat er op basis van het bureauonderzoek reeds sprake is van een archeologische verwachting die resten uit diverse periodes verwacht en omdat de onderzoeksmethode sowieso nog gevolgd dient te worden door andere onderzoeksmethodes. Daarom is het efficiënter om meteen over te gaan tot andere onderzoeksmethodes.

Landschappelijk booronderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend booronderzoek nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt

daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Na elke nieuwe stap in het archeologisch vooronderzoek dient telkens opnieuw de afweging gemaakt te worden of bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is en welke onderzoeksmethodes hiervoor het meest aangewezen zijn.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat er sprake is van een archeologische verwachting met betrekking tot het onderzoeksgebied. Er is met name een concrete verwachting naar archeologische resten uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Bovendien kunnen we op basis van de gebruiksevolutie van het terrein een goed bewaard bodemarchief verwachten. Historische kaarten en luchtfoto's geven namelijk aan dat het terrein sinds de 18de eeuw steeds in gebruik geweest is als akkerland. Gezien het archeologisch potentieel en de negatieve impact die de geplande werken op het bodemarchief zullen hebben, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Louis, A., 1957: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Sint-Kwintens-Lennik 101 W*, Brussel.

Schroyen, K., 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2018)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2018)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2018)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2018)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

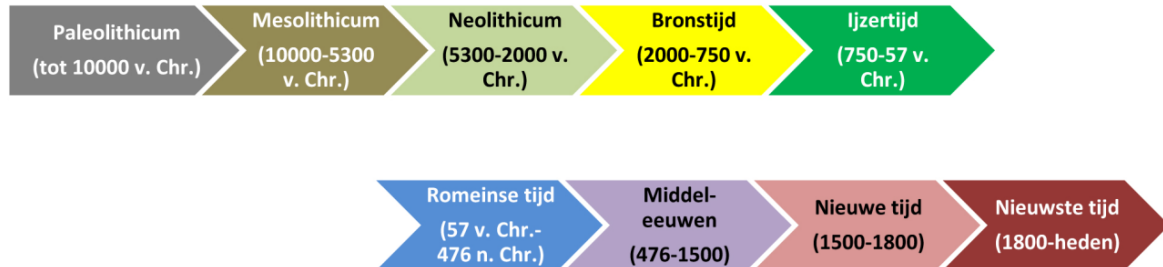
Geopunt Vlaanderen (2018)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2018)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2018)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2018H157

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P3	Verstoringskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	21/08/2018
P4	Bouwplan	Inplantingsplan	1:2	Digitaal	16/08/2018
P5	Bouwplan	Grondplan gelijkvloers	1:1	Digitaal	20/08/2018
P6	Bouwplan	Kelder- en rioleringsplan	1:1	Digitaal	20/08/2018
P7	Bouwplan	Doorsnede A	1:1	Digitaal	20/08/2018
P8	Bouwplan	Doorsnede E	1:1	Digitaal	20/08/2018
P9	Bouwplan	Doorsnede G	1:1	Digitaal	20/08/2018
P10	Bouwplan	Doorsnede H	1:1	Digitaal	20/08/2018
P11	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	20/08/2018
P12	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	21/08/2018
P13	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	20/08/2018
P14	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P15	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P16	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P17	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P18	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	20/08/2018
P19	Historische kaart	Villaretkaat	1:1	Digitaal	20/08/2018
P20	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	20/08/2018
P21	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	20/08/2018
P22	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp	1:1	Digitaal	20/08/2018
P23	Topografische kaart	1924	1:1	Digitaal	20/08/2018
P24	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	21/08/2018

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2018H157

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2017	Digitaal	20/08/2018
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	20/08/2018
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	20/08/2018